

*Когда наука достигает какой-либо вершины,
с нее открывается обширная перспектива
дальнейшего пути.*

С. И. Вавилов

Механізм регулювання економіки

УДК 37.014.53(477)

Пономаренко В. С.

ПРОГНОЗУВАННЯ ДИНАМІКИ КІЛЬКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. На основі фактичних даних здійснено прогнозування динаміки кількісних показників системи освіти України. Розраховано прогностичні значення, що дадуть можливість корегувати поточні та стратегічні рішення у сфері освіти.

Аннотация. На основе фактических данных осуществлено прогнозирование динамики количественных показателей в системе образования Украины. Рассчитаны прогностические значения, которые дадут возможность корректировать текущие и стратегические решения в области образования.

Annotation. Quantitative forecasting of Ukraine education system dynamics has been made on the basis of factual data. Forecasting values enabling to correct the current and strategic decisions in the field of the education have been calculated.

Після набуття незалежності в Україні демографічна ситуація в цілому відповідає тим соціально-економічним умовам, що об'єктивно склалися. Графік народжуваності за роками (рис. 1) демонструє де-факто настрої репродуктивної частини населення нашої держави. Очевидно, що поступово з 2001 року, коли було зафіксовано максимальне падіння народжуваності, а це 385,1 тис. осіб, починається зростання кількості новонароджених. На графіку до 2009 року надані фактичні дані (див. рис. 1, вісь – роки Н). Очевидно, що до цього часу маємо стабільно від'ємний приріст населення, хоча спостерігається тенденція до його зменшення (табл. 1, стовп. 3).

Крім того, згідно з офіційними даними (див. табл. 1, стовп. 4), маємо позитивну тенденцію у міграційній ситуації, оскільки з 2005 року кількість людей, які приїхали в Україну, перевищує кількість людей, що виїхали з нашої держави.

Таким чином, у цілому маємо деякі позитивні зрушення у тенденціях змін демографічної ситуації.

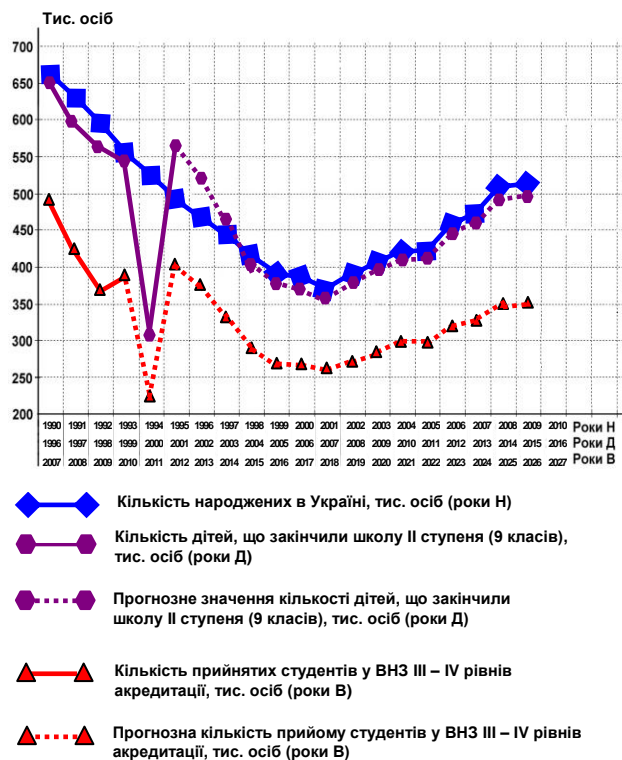

Рис. 1. Динаміка кількісних показників

Графік народжуваності є базовим для прогнозування всіх освітянських процесів у державі, адже залежно від того, скільки народилося дітей у даному році, можна оцінити, скільки буде випускників 9 класу через 15 років, скільки буде випускників середньої школи з повною загальною середньою освітою через 17 років і, нарешті, скільки буде випускників ВНЗ через 23 – 24 роки.

На рис. 1 суцільними лініями показані графіки відповідних показників, що побудовані на основі офіційних даних МОН України та Державного комітету статистики України. У середньому за роками 96,25 % дітей, що народилися у 1990 – 1993 роках, закінчили 9 класів (відхилення середнього значення за роками не перевищує 2,25 %), 71,25 % з них вступили до ВНЗ (відхилення середнього значення за роками не перевищує 5,25 %). Випадковий характер цих показників обумовлений такими чинниками: дитячою смертністю; міграційними процесами; умовами життя асоціальної частини населення; соціально-економічними умовами життя і, зокрема, ситуацією на ринку праці.

Механізм регулювання економіки

6

Таблиця 1

Кількісні характеристики демографічної ситуації в Україні [1 – 3]

Роки	Народжено, тис. осіб	Приріст населення, тис. осіб	Міграція, тис. осіб	Прийнято дітей до першого класу, тис. осіб	Кількість загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ), тис. осіб	Кількість вчителів, тис. осіб	Кількість вчителів на один ЗНЗ, тис. осіб	Кількість учнів у ЗНЗ, тис. осіб	Кількість учнів на один ЗНЗ, тис. осіб	Закінчили школу II ступеня (9 класів), тис. осіб	Закінчили школу III – IV рівнів (11 класів), тис. осіб	Прийнято студентів до ВНЗ III – IV рівнів акредитації, тис. осіб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1990	657,2	27,6	78,3		21,8	537	25	7132	327	696	406	174,5
1991	630,8	-39,1	151,3		21,9	543	25	7102	324	699	409	173,7
1992	596,8	-100,3	287,8		22	565	26	7088	322	683	393	170,4
1993	557,5	-184,2	54,5		22,1	579	26	7096	321	674	375	170
1994	521,5	-243,1	-142,9		22,3	576	26	7125	320	654	355	198
1995	492,9	-299,7	-131,6		22,3	596	27	7143	320	639	361	206,8
1996	467,2	-309,5	-169,2		22,2	585	26	7134	321	657	374	221,5
1997	442,6	-311,6	-136		22,1	571	26	7078	320	670	378	264,7
1998	419,2	-300,7	-152		22,1	573	26	6987	316	724	408	290,1
1999	389,2	-350	-138,3		22,2	576	26	6857	309	737	434	300,4
2000	385,1	-373	-133,6	671,2	22,2	577	26	6764	305	720	475	346,4
2001	376,4	-369,5	-152,2	599,1	22,2	568	26	6601	297	738	505	387,1
2002	390,7	-364,2	-33,8	497,3	22,1	561	25	6350	287	724	508	408,6
2003	408,6	-356,8	-24,2	453,7	21,9	551	25	6044	276	720	526	432,5
2004	427,3	-334	-7,6	422,7	21,7	547	25	5731	264	675	519	475,2
2005	426,1	-355,9	4,6	392,6	21,6	543	25	5399	250	649	515	503
2006	460,4	-297,7	14,2	387,5	21,4	537	25	5120	239	595	485	507,7
2007	472,7	-290,2	16,8	380	21,2	531	25	4857	229	561	467	491,2
2008	510,6	-243,9	14,9	379,4	21	524	25	4617	220	546	427	425,2
2009	512,5	-194,2	13,4	400,7	20,6	522	25	4495	218	317	391	370,5
2010				408,7	20,3	515	25	4299	212	566	364	392
2011											192*	

Примітка:

* оперативні дані на травень 2011 р.

Усі ці чинники змінюються повільно й не мають екстремальних відхилень. Тому їх дією неможливо пояснити суттєвих відхилень кількості випускників середньої школи II ступеня (9 класів), що має місце для народжених у 1994 та 1995 роках (див. рис. 1). У 2009 році можна було очікувати випуск дев'ятикласників 501,9 тис. осіб (96,25 % від народжених у 1994 році), а випущено на 184,9 тис. осіб менше. Тоді як у 2010 році замість

474,4 тис. осіб випущено 566 тис. дев'ятикласників, що на 73,1 тис. осіб більше, ніж народилося у 1995 році.

Пояснення цього феномену лежить у площині реформування системи освіти України. Був здійснений перехід від 11-річної освіти до 12-річної. Він відбувався впродовж чотирьох років, коли до першого класу приймалися шести- і семирічні діти, діти з третього класу пе-

реводилися відразу до п'ятого класу і т. д. Хвиля таких перетворень дійшла врешті-решт до випуску дев'ятого класу у 2009 і 2010 роках.

Для прогнозування кількості випуску дев'ятикласників будемо виходити з гіпотези, що кількість дітей, недовипущених у 2009 році, буде компенсована у 2010 – 2012 роках, оскільки народжені у 1993 – 1997 роках діти нікуди з держави не поділися і у середньому 96,25 % з них мають закінчити 9 класів. Фактичне перевищення кількості випускників 9-х класів у 2010 році над кількістю народжених у 1995 році свідчить про початок процесу компенсації. Таким чином, залишок недовипуску складатиме на 2011 рік 111,8 тис. осіб. Якщо передбачити, що перевищення випуску дев'ятикласників у 2011 році над народженими у 1996 році буде дорівнювати 73,1 тис. осіб, як і в попередньому році, то їхній випуск буде складати 522,8 тис. осіб (96,25 % від 467,2 та плюс 73,1).

Таким чином, на 2012 рік залишається недокомпенсованим випуск дев'ятикласників – 38,7 тис. осіб. Тоді прогнозований їхній випуск у 2012 році складатиме 464,7 тис. осіб (96,25 % від 442,6 та плюс 38,7).

При прогнозуванні на 2013 – 2024 роки будемо виходити з того, що дев'ять класів закінчує в середньому 96,25 % від народжених дітей у відповідний рік. Крім того, будемо ґрунтуватися на припущенні, що на цьому відрізку часу зміни терміну навчання в Україні не буде. Прогнозні дані наведені на рис. 1 пунктирною лінією по осі абсцис – роки Д.

Для прогнозування кількості студентів-першокурсників ВНЗ III – IV рівнів акредитації використовуємо той факт, що згідно з фактичними даними за 2005 – 2008 роки 71,25 % випускників дев'ятих класів через два роки стають студентами. Прогнозні дані наведені на рис. 1 пунктирною лінією по осі абсцис – роки В.

Такі прогнозні дані дають можливість корегувати поточні та стратегічні рішення у сфері освіти. Прогнозні значення будуть більш точними тоді, коли менше екстремальних подій матиме місце впродовж періоду прогнозування.

Отже, можна зробити висновок, що кількість дев'ятикласників досягне свого мінімуму у 2016 році і почне зростати таким чином, що у 2024 році приблизно досягне рівня 2009 року, скорегованого на ефект початку реформи.

Таким чином, є підстави говорити про зниження загального контингенту учнів середньої школи до деякого року, а потім поступове його зростання.

Для прогнозування розміру контингенту учнів на кожний наступний рік потрібно:

по-перше, зменшити контингент учнів даного року на кількість учнів, що завершать навчання у наступному році після 11 класу і підуть вчитися в інші навчальні заклади або працювати, та на кількість учнів, що взагалі покинуть вчитися у будь-якому класі з різних причин. По суті, зменшення контингенту учнів ЗНЗ у кожному наступному році можна оцінити через кількість учнів, що закінчили дев'ять класів два роки тому;

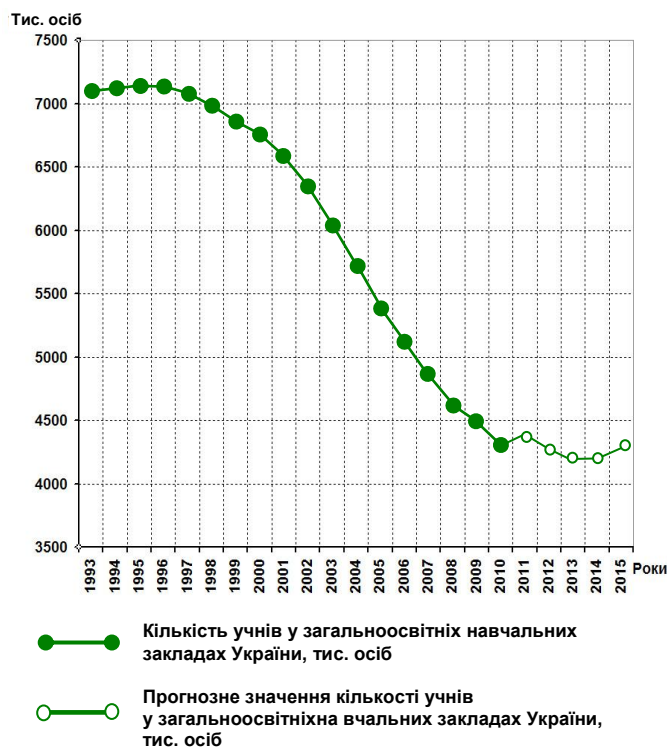
по-друге, збільшити контингент учнів даного року на кількість учнів, що вступають до першого класу ЗНЗ у наступному році. Цю величину можна оцінити за прогнозом кількості дев'ятикласників, що будуть через 9 років.

Результати прогнозування наведені в табл. 2 та на рис. 2 пунктирною лінією.

Розрахунок прогнозного контингенту учнів ЗНЗ

Роки	Прогноз зменшення контингенту, тис. осіб	Прогноз збільшення контингенту, тис. осіб	Прогноз контингенту, тис. осіб
2011	317	410,1	4392,1
2012	566	443,1	4269,2
2013	522,8	454,97	4201,4
2014	464,7	491,45	4228,15
2015	403,48	493,28	4317,95

Таким чином, контингент учнів ЗНЗ (рис. 2) буде зменшуватися до 2013 року, коли він досягне мінімуму і дорівнюватиме 4201,4 тис. осіб. Потім починаючи з 2014 року почнеться поступове збільшення контингенту учнів ЗНЗ.

Рис. 2. Динаміка контингенту учнів ЗНЗ

Виходячи з таких обсягів контингенту учнів, потрібно розрахувати мережу шкіл та контингент вчителів.

Динаміка середньої наповнюваності шкіл подана в табл. 1, стовп. 10. Максимальна наповнюваність спостерігалася у 1990 році і дорівнювала 327 учнів на один ЗНЗ, тоді як мінімальна за фактичними даними дорівнювала 212 учнів у 2010 році. Прогнозні дані при незмінній кількості ЗНЗ дають мінімальну наповненість у 2013 році, яка буде дорівнювати 207 учнів на один навчальний заклад.

Такі статистичні дані мало що дають для аналізу, оскільки навіть середня мінімальна наповнюваність у 207 учнів при рівномірному розподілі по класах дає 19 учнів на кожен з одинадцяти класів, що не має викли-

кати будь-якого занепокоєння. Однак якщо проаналізувати структуру наповненості шкіл у розрізі регіонів, міст і сіл України, то відхилення від вказаного середнього значення будуть значні.

Найбільш трагічна ситуація з наповненістю шкіл спостерігається у сільській місцевості, що обумовлено соціально-економічними чинниками.

Проблему малобюджетних шкіл, на погляд автора, потрібно вирішувати в кожному конкретному випадку індивідуально, виходячи з місцевої ситуації, і окремо для загальноосвітніх навчальних закладів I, II та III ступенів, що обумовлено різницею у віці учнів, необхідним кадровим, методичним та матеріально-технічним забезпеченням.

Для ЗНЗ першого ступеня, що забезпечують початкову загальну освіту дітей 6 – 10 років (1 – 4 класи), місце навчання має обиратися за критерієм максимального наближення до місця проживання батьків. Для цих шкіл маємо враховувати, що їхнє матеріально-технічне забезпечення менш дороге, ніж для базової та старшої шкіл.

Для ЗНЗ другого ступеня (основна школа), що забезпечують базову загальну середню освіту дітей 11 – 15 років (5 – 9 класи), головним критерієм має бути кадрове педагогічне, методичне та матеріально-технічне забезпечення. Це потрібно для того, щоб керівництво школи мало можливість забезпечити необхідну якість навчання і підготувати учнів для навчання у спеціалізованих професійних навчальних закладах та для отримання повної загальної середньої освіти у старшій середній школі (школа III ступеня).

Старша школа для дітей 16 – 17 років (10 – 11 класи) з тією чи іншою профілізацією має бути максимально забезпечена як кваліфікованими педагогічними кадрами, так і необхідним обладнанням.

В умовах значного скорочення контингенту учнів ЗНЗ (див. рис. 2) система навчання дітей може бути організована згідно з такими моделями.

І модель. З огляду на розташування населених пунктів району та кількість учнів у розрізі класів формуються вузлові школи, куди привозять дітей і вчителів зранку й розвозять по домівках ввечері після занять. Така модель має свої чіткі взаємозалежні кількісні характеристики:

- кількість дітей, які потребують трансферту;
- відповідна кількість вчителів;
- загальна відстань, яку має проїхати транспорт;
- час, що необхідний для доставки учнів та вчителів;
- потрібна кількість транспортних одиниць;
- кількість пального для забезпечення доставки учнів

та вчителів;

- кількість водіїв;

- кількість механіків;

- кількість медичних працівників для перевірки стану водіїв перед рейсом;

- сума коштів на ремонт та технічне обслуговування транспорту;

- кількість іншого персоналу, що обслуговує транспорт, у тому числі керівників, інженерів та економістів.

Перелічені кількісні характеристики мають бути в нормовані, що потребує професійного підходу, оскільки будь-яке починання може бути зруйноване, якщо транспортна система не буде збалансована. Наприклад, якщо кількість учнів, відстань, яку слід подолати, і кількість транспортних засобів перебувають у такому співвідно-

шенні, що зранку необхідно витратити три години на підвезення учнів, а ввечері стільки ж на розвезення по домівках, то така система не може вважатися ефективною, оскільки забирає у вчителів та учнів кожен день по шість годин на дорогу.

II модель. Для учнів основної та старшої загальноосвітніх шкіл, у випадку коли щоденне транспортне обслуговування неможливе або економічно не обґрунтоване, потрібно створити тижневі інтернати. Учні за цією моделлю привозять у понеділок зранку в інтернат, а у п'ятницю ввечері розвозять по домівках. При такому підході необхідно розрахувати додаткові кількісні характеристики:

- кількість койко-місць для учнів у гуртожитку;

- кількість посадкових місць у їдальні;

- кількість коштів на чотириразове харчування дітей у їдальні;

- додаткова кількість вчителів для роботи з дітьми у другій половині дня;

- кількість персоналу, що обслуговує гуртожиток.

Інтернатна форма організації навчання теоретично дає змогу максимально оснастити навчальний процес технічними засобами, методичним забезпеченням та якісними педагогічними кадрами. Крім того, самостійна робота учнів у другій половині дня може бути якісно організована викладачами у класах. Виховну роботу також при бажанні можна проводити на високому рівні.

Однак така форма організації навчального процесу відриває дітей від сімейного укладу, від залучення їх до домашньої праці, від життя інтересами сім'ї і, таким чином, соціально дезорієнтує дітей. Така форма може залишити наші села без молоді.

З іншого боку, потрібно надати дітям з інноваційними здібностями можливість активно розвиватися у творчому оточенні, що можна забезпечити у спеціалізованих інтернатах на рівні старшої школи.

Крім того, необхідно враховувати, що фінансування ЗНЗ здійснюється з місцевих бюджетів, наповнення яких завжди було проблемою в нашому суспільстві. Хронічний дефіцит місцевих бюджетів може звести нанівець всі переваги інтернатної форми.

Таким чином, при виборі тієї чи іншої моделі маємо брати до уваги соціальні наслідки, які важко виміряти кількісно, але вони можуть у стратегічному вимірі спрацювати або на процвітання держави, або на її занепад. Однак первинність соціальної складової у процесі вибору моделі зовсім не виключає врахування економічного критерію, який передбачає в кожному конкретному випадку розрахунки наведених характеристик для того, щоб оцінити витрати на ту чи іншу модель для прийняття кінцевого рішення.

У будь-якому разі зниження контингенту учнів ЗНЗ до рівня приблизно 4,0 млн учнів та існування такого рівня впродовж шести-семи років не залишають іншого виходу як скорочення кількості відповідних закладів освіти. Інша справа, що необхідно розробити найбільш ефективний сценарій такого скорочення з вибором найбільш адекватної моделі.

Якщо виходити з того, що співвідношення між учнями та вчителями не зміниться й залишиться на рівні 8,34 учня на одного вчителя, то для контингенту 4 млн учнів буде потрібно 480 тис. вчителів, а при існуючому середньому наповненні шкіл 212 учнів на школу буде потрібно 19 тис. шкіл, тоді як наразі існує 20,3 тис. шкіл.

Таким чином, як мінімум 1,3 тис. шкіл потрібно буде скоротити. Очевидно, що структура скорочення шкіл має залежати від кількості учнів у регіоні, місті, селі та топографії їх розміщення.

Скорочення контингенту учнів ЗНЗ не може не торкнутися контингенту студентів ВНЗ. Проведемо аналіз співвідношення кількості випускників старшої школи і кількості прийнятих осіб до ВНЗ (табл. 1, стовп. 12, 13). Очевидно, що впродовж шести років – з 2000 по 2005 рік – мало місце зближення даних двох величин (рис. 3). Це пояснюється тим, що в країні діють два процеси:

по-перше, зростає авторитет вищої освіти на тлі нестабільної економічної ситуації і зростання проблем працевлаштування;

по-друге, впродовж багатьох років розширювалася мережа ВНЗ і відповідно збільшувалися ліцензовані обсяги підготовки фахівців з вищою освітою, що обумовило відносну простоту вступу до ВНЗ.

Рис. 3. Графік співвідношення кількості випускників старшої школи і кількості прийнятих осіб до ВНЗ III – IV рівнів акредитації

Перевищення кількості осіб, які вступили до ВНЗ, над тими, які закінчили старшу школу у 2006, 2007 та 2010 роках, пояснюється тим, що в ці роки вступали абітурієнти попередніх випусків старшої школи та збільшилася кількість молодших спеціалістів, які вирішили продовжити навчання у ВНЗ.

Спочатку за даними стовп. 3, 4 табл. 3 побудуємо графіки кількості студентів, що вступили до ВНЗ (вісь абсцис А), та кількості випускників ВНЗ (вісь абсцис В) (рис. 4).

Аналіз графіків рис. 4 показує, що, як правило, кількість випускників перевищує кількість прийнятих на перший курс студентів. Таке співвідношення пояснюється тим, що структура підготовки фахівців у розрізі спеціальностей не відповідає потребам суспільства і люди змушені отримувати другу вищу освіту за іншою спеціальністю, яка у відповідний проміжок часу більш необхідна суспільству і затребувана на ринку праці. При цьому особливість статистичної звітності полягає в тому, що ВНЗ звітують про тих, хто вступив на перший курс, за станом на перше вересня, тоді як зарахування на другу вищу освіту може здійснюватися впродовж навчального року.

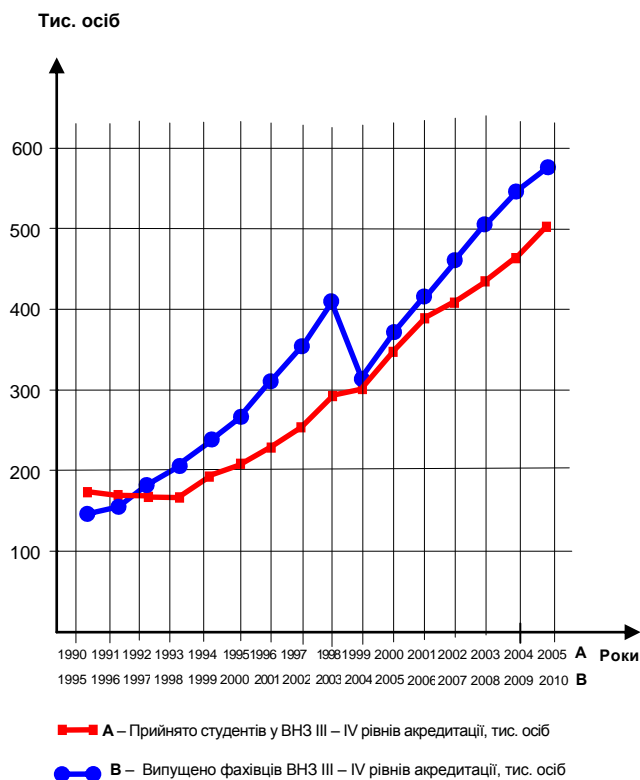

Рис. 4. Співвідношення динаміки студентів та випускників ВНЗ

У середньому перевищення кількості випускників над кількістю тих, хто вступив до ВНЗ, становить 45,5 тис. осіб на рік. Значне відхилення від загальної тенденції зростання випускників, що отримали другу вищу освіту, мало місце у 2004 році, коли кількість випускників з другою вищою освітою різко впала на 100 тис. осіб. Пояснити це явище, на погляд автора, можна тим, що в цей період було припинене визнання у повній мірі паперових дипломів про перепідготовку як дипломів про повноцінну другу вищу освіту.

Таблиця 3

Фактичні дані по контингенту студентів ВНЗ [1]

Роки	Кількість студентів у ВНЗ III – IV рівнів акредитації, тис. осіб	Прийнято студентів до ВНЗ III – IV рівнів акредитації, тис. осіб	Випущено фахівців ВНЗ III – IV рівнів акредитації, тис. осіб
1	2	3	4
1990	881,3	174,5	136,9
1991	876,2	173,7	137
1992	855,9	170,4	144,1
1993	829,2	170	153,5
1994	888,5	198	149
1995	922,8	206,8	147,9

Закінчення табл. 3

1	2	3	4
1996	976,9	221,5	155,7
1997	1110	264,7	186,7
1998	1210,3	290,1	214,3
1999	1285,4	300,4	240,3
2000	1402,9	346,4	273,6
2001	1548	387,1	312,8
2002	1686,9	408,6	356,7
2003	1843,8	432,5	416,6
2004	2026,7	475,2	316,2
2005	2203,8	503	372,4
2006	2318,6	507,7	413,6
2007	2372,5	491,2	468,4
2008	2364,5	425,2	505,2
2009	2245,2	370,5	527,3
2010	2129,8	392	543,7

На основі фактичних даних про контингент студентів ВНЗ та прогнозних даних про вступ до ВНЗ можна зробити прогноз контингенту студентів на 2011 – 2023 роки, виходячи з того, що кожного наступного року контингент збільшується на кількість осіб, які вступили на перший курс, і зменшується на кількість осіб, які закінчили навчання в даному році.

Прогнозні значення кількості першокурсників подані в табл. 4 і розраховані як 71,25 % від кількості дев'ятикласників за відповідними роками.

Таблиця 4

Прогнозування контингенту студентів ВНЗ

Роки	Прогноз кількості студентів у ВНЗ III – IV рівнів акредитації, тис. осіб	Прогноз кількості прийнятих студентів на перший курс ВНЗ III – IV рівнів акредитації, тис. осіб	Прогноз кількості випускників ВНЗ III – IV рівнів акредитації, тис. осіб
1	2	3	4
2011	1848	225,9	507,7*
2012	1759,8	403	491,2*
2013	1707,1	372,5	425,2*
2014	1667,7	331,1	370,5*
2015	1563,2	287,5	392*
2016	1604,2	266,91	225,9*
2017	1465,3	264,09	403
2018	1350,93	258,13	372,5

Закінчення табл. 4

1	2	3	4
2019	1287,76	267,93	331,1
2020	1280,47	280,21	287,5
2021	1306,59	293,03	266,91
2022	1334,71	292,21	264,09
2023	1392,31	315,73	258,13
2024	1448,55	324,17	267,93
2025	1518,5	350,16	280,21
2026	1576,9	351,46	293,03
2027	1639,72	355	292,21

Примітка:

*фактичні дані по прийнятих студентах на перший курс ВНЗ у 2005 – 2010 роках

Прогнозна кількість випускників прогнозного року оцінюється за кількістю вступників, які були зараховані шість років тому при п'ятирічному терміні навчання у ВНЗ. На погляд автора, корегування цієї величини на середнє значення перевищення кількості випускників над кількістю першокурсників, яке розраховане за фактичними даними за період 1990 – 2010 роки, недоцільне, оскільки у прогнозній кількості першокурсників не враховуються особи з вищою освітою, що вступили до ВНЗ для отримання другої вищої освіти.

Для розрахунку цієї неврахованої величини потрібні додаткові дані, які відсутні у повному обсязі у відкритих джерелах інформації. Тому при визначенні прогнозної величини контингенту ВНЗ приймається два припущення:

по-перше, кількість першокурсників дорівнює кількості випускників через період навчання. Інакше кажучи, кількість студентів, які відраховані впродовж навчання, дорівнює кількості відновлених на навчання з числа відрахованих у попередні періоди. Це припущення збільшує прогнозний розмір контингенту;

по-друге, контингент студентів, що отримують другу вищу освіту, у середньому кожен рік дорівнює 45,5 тис. осіб, що також збільшує прогнозний розмір контингенту студентів ВНЗ.

Таким чином, розрахунки прогнозного значення контингенту студентів ВНЗ дають дуже оптимістичну оцінку. У реальності у прогнозованому періоді будемо мати менший контингент, що потрібно враховувати при розробці стратегічних і тактичних рішень з реформування системи освіти.

Графік на рис. 5 показує, що з 2007 року контингент студентів неухильно знижується й досягає свого мінімуму у 2020 році. Цей мінімум за оптимістичним прогнозом буде дорівнювати 1280,47 тис. студентів, що становить тільки 54 % контингенту студентів ВНЗ 2007 року. Таким чином, мінімум народжуваності, що мав місце в Україні у 2001 році, буде фактично обумовлювати мінімум контингенту студентів ВНЗ у 2020 році. Більш того, це не короткочасне зниження, адже впродовж восьми років – з 2017 р. по 2024 р. – контингент студентів ВНЗ буде ледь досягати 1,5 млн осіб, що значно менше існуючого.

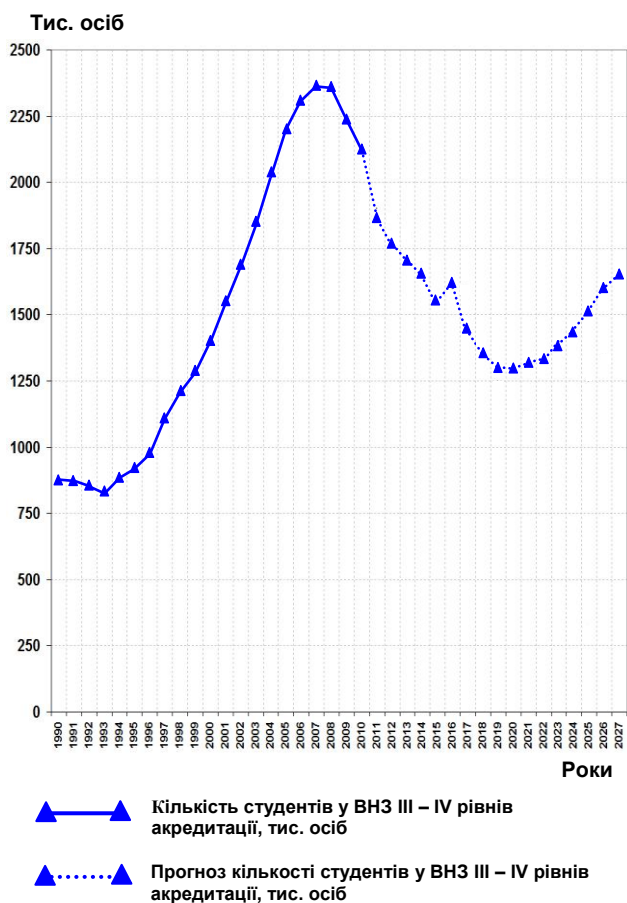

Рис. 5. Динаміка контингенту студентів ВНЗ

Таке суттєве зниження контингенту обумовлює всі інші кількісні показники вищої освіти України. Мова йде про необхідну і достатню кількість ВНЗ, кількість професорсько-викладацького складу зі своєю структурою, кількість місць у гуртожитках, розмір стипендіального фонду та фонду оплати праці персоналу ВНЗ тощо.

Таким чином, прогнозування динаміки кількісних показників системи освіти України дає можливість коректно побудувати стратегію її розвитку.

Література: 1. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vuz_u.html (ВНЗ). 2. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/znz_u.html (ЗНЗ). 3. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds-/nas_rik/nas_u-/nas_rik_u.html (Демографічна ситуація).

Стаття надійшла до редакції
09.06.2011 р.

ПРЕОДОЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА В СТРАНАХ ЕС

Аннотация. Проведен экономический анализ государственного долга ведущих стран ЕС и Украины за прошедшие три года и приведены варианты выхода государств из "долговой ямы".

Анотація. Проведено економічний аналіз державного боргу провідних країн ЕС та України за минулі три роки і наведено варіанти виходу держав із "боргової ями".

Annotation. The economic analysis of public debt of the leading countries of the EU and Ukraine is help over the past three years, and the options out of the countries of the "pit of debt" are given.

Ключевые слова: бюджетная экономия, пенсионный фонд, еврозона, пенсионный возраст.

Европейские страны в 2011 – 2012 гг. может накрыть новая фаза кризиса в виде повторного вхождения в стадию спада. Такой вывод следует из обнародованных данных Комиссии ООН по торговле и развитию. Как отмечается в опубликованном докладе "Положение и перспективы мировой экономики в 2011 году", несмотря на меры жесткой бюджетной экономии, которые приняты или планируются, Евросоюз (ЕС) может вновь оказаться в стадии экономического упадка. Главную опасность, в первую очередь, представляет образовавшийся экономический разрыв между различными странами ЕС. Так, если Германия регистрирует рост валового внутреннего продукта (ВВП) в 3,4 %, то Греция, Ирландия, Португалия и Испания оказались на краю обрыва [1]. Эти страны, находящиеся в бюджетном кризисе, рискуют войти в затяжную фазу спада.

Экономическая безопасность стран напрямую зависит также от внешних долгов и опасности очередного нефтяного кризиса, связанного с политическими событиями "принципа домино" на Ближнем Востоке (Тунис, Египет, Алжир, Ливия, Йемен и др.).

Ранее Всемирный банк констатировал, что большинство развивающихся стран оправались от кризиса и прогнозировал стабильный рост мировой экономики. Мировая экономика, по мнению его экспертов, перешла от фазы посткризисного оживления к фазе медленного, но достаточно стабильного роста в 2011 г. и последующих годах. Но, наверное, желаемое выдается за действительное.